

Onedele metalen

Onedele metalen als tin, koper en ijzer speelden, en spelen nog steeds, een belangrijke rol in de menselijke samenleving. Zij werden gebruikt voor het vervaardigen van gereedschappen, wapens, voorwerpen ten behoeve van de godsdienstige praktijk en huisraad – om slechts enige toepassingsmogelijkheden te vermelden. Tin werd vooral aangewend bij de vervaardiging van huishoudelijke voorwerpen als kannen, borden, bekers, kandelaars e.d. Heden ten dage wordt het o.a. gebruikt in de electronica. Roodkoper, geelkoper of messing (een alliage van roodkoper en zink) en brons (een alliage van roodkoper en tin) dienden o.a. als grondstof voor het maken van kanonnen, kerkklokken, vijzels, kaarsenkronen en kookgerei. Ook ijzer en, in verharde vorm, staal werden voor dezelfde doeleinden gebruikt.

De verwerking van deze materialen geschiedde in hoofdzaak d.m.v een gietproces.

De bronzen vijzel (afb. 1.88) – vijzels werden zowel in apotheken als in de huishouding gebruikt – is gegoten door de klokkengieter Tilman van Venlo, die aldaar omstreeks het eind van de zestiende- begin zeventiende eeuw werkzaam was. Hij was de zoon van Herman Potgieters, die stamde uit een geslacht van metaalgeters. Een prachtig voorbeeld van de toepassing van tin zijn de achttien Maastrichtse stadskannen (afb. 1.89). Voorzover bekend is dit de grootste verzameling stadskannen ter wereld. Zij zijn gegoten door de Maastrichtse tinnegieter Willem Adolphi. Deze werd in 1690 als "cannegieter" opgenomen in het "cremerambacht". Hij huwde in ditzelfde jaar en overleed in 1733, zodat de kannen in deze periode moeten zijn gemaakt.

B. Dubbe

1.88 Tilman van Venlo, werkzaam aldaar ca. eind 16de - begin 17de eeuw. Vijzel, 1603; brons, h. 32,5, diam. 40 cm. Hij is versierd met twee friezen; het bovenste bestaat uit bladguirlandes, het onderste uit afbeeldingen van heiligen afgewisseld met dierfiguurtjes. Opschrift: BERNARDUS MENSINGIUS PHARMACOPAEUS WESALIENSIS TILMAN VAN VENLO ME FECIT 1603. De opdrachtgever Bernhard Mensingh was derhalve een te Wezel gevestigde apotheker.

1.89 Willem Adolphi, geb. Maastricht, in 1690 opgenomen in het "cremerambacht", overleden 1733 Maastricht. 18 Maastrichtse stadskannen; tin, h. 56,8 cm, inhoud ca 5 l. Op de buik is de Maastrichtse vijfpuntige ster aangebracht. De kannen zijn gemerkt met de gekroonde roos, een merk voor fijn tin en de initialen van de tinnegieter. w.a. Stadskannen werden gebruikt voor representatieve doeleinden als het schenken van de erewijn op feestelijke bijeenkomsten van de magistraat. Ook kon iemand die zich verdienstelijk had gemaakt voor de stad als beloning de stadskan ten geschenke krijgen, d.w.z. de inhoud ervan in de vorm van wijn.

O U D H E D E N

in het Bonnefantemuseum

Geredigeerd door I.L. Szénássy

Maastricht 1984

"Museumboek 1984", uitg. het Bonnefantemuseum bij de viering van
een eeuw Limburgs museum

